

Begrippenkader gemeentelijke monumentenlijst Tholen

Aanleiding

In de op 7 oktober 2021 vastgestelde erfgoedvisie is de wens opgenomen een gemeentelijke monumentenlijst op te stellen. Deze wens komt voort uit de reacties op de erfgoedwens kaarten die voor het opstellen van de erfgoedvisie zijn verstuurd. Ook tijdens kennisdelingsbijeenkomsten is de wens naar voren gekomen voor een gemeentelijke monumentenlijst. Het doel van een gemeentelijke monumentenlijst is het wettelijk beschermen van cultuurhistorisch waardevolle zaken die op dit moment nog geen wettelijke bescherming genieten. Een aanwijzing als gemeentelijk monument kan een zaak beschermen die niet in aanmerking komt om aangewezen te worden als rijksmonument, maar waarvan in de gemeente de wens deze te behouden en te beschermen wel aanwezig is.

Gezien het aantal rijksmonumenten en rijks beschermde stadsgezichten in de gemeente, respectievelijk 151 en 2, is ook een omvangrijke gemeentelijke monumentenlijst gerechtvaardigd. Wel moet de uiteindelijke omvang overeenkomen met de ambities en financiële mogelijkheden van de gemeente, aangezien het wenselijk is een compensatie te bieden aan toekomstige monumenteigenaren.

Het begrippenkader vormt de basis waarmee een monumentenlijst kan worden samengesteld. Het kader definieert wat de gemeente Tholen onder een gemeentelijk monument verstaat, welke categorieën er zijn, aan welke criteria de potentiële monumenten moeten voldoen om op de lijst te kunnen komen en hoe de waardering van de potentiële monumenten tot stand komt.

Begrippen

- Gemeentelijk monument: een volgens de erfgoedverordening van de gemeente Tholen als beschermd gemeentelijk monument aangewezen onroerende zaak dat van lokaal belang is wegens zijn cultuurhistorische waarde;
- Rijksmonument: monument of archeologisch monument dat is ingeschreven in het rijksmonumentenregister (Erfgoedwet, artikel 1.1);
 - o Archeologisch monument: terrein dat deel uitmaakt van cultureel erfgoed vanwege de daar aanwezige overblijfselen, voorwerpen of andere sporen van menselijke aanwezigheid in het verleden, met inbegrip van die overblijfselen, voorwerpen en sporen (Erfgoedwet, artikel 1.1);
 - o Monument: onroerende zaak die deel uitmaakt van cultureel erfgoed (Erfgoedwet, artikel 1.1);

Categorieën

De categorieën voor de gemeentelijke monumentenlijst zijn gebaseerd op de categorieën voor rijksmonumenten:

- Agrarisch
- Bestuursrechtelijk
- Funerair
- Industrieel
- Militair
- Recreatief
- Religieus
- Weg- en waterstaatkundig
- Wonen

Criteria

De hieronder beschreven criteria zijn gelijk aan de criteria die worden gehanteerd voor rijksmonumenten. Naast het gebruik van deze criteria zal er gekeken moeten worden naar de geografische verdeling van de monumenten over de kernen en naar een goede verdeling over de categorieën.

I Architectuurhistorisch

a. Bouwstijl

Object van belang als goed voorbeeld van een bepaalde bouwstijl en/ of van het werk van een (bekende) architect.

b. Bouwtype

Object van belang als goed voorbeeld van een bepaald bouwtype, gerelateerd aan zowel de oorspronkelijke functie als aan het materiaalgebruik en de constructiewijze.

c. Detaillering/ bouwtechniek

Object van belang vanwege de goede architectonische kwaliteit voor wat betreft gevelindeling, ornamentiek, detaillering en de relatie exterieur – interieur, of vanwege de toepassing van, voor de ontwikkeling van de bouwtechniek, karakteristieke of bijzondere bouwvormen of bouwconstructies.

d. Interieur¹

Object van belang vanwege de kwaliteit van een geheel of gedeeltelijk behouden (oorspronkelijk) interieur.

II Cultuurhistorisch

a. Sociaal-economische historie

Object van belang als uitdrukking van een bepaalde leefcultuur of sociaal-culturele ontwikkeling, toenmalige sociaaleconomische verhoudingen of van belang voor de geschiedenis van handel, verkeer, industrie.

b. Nederzettingshistorie

Object van belang voor de nederzettingshistorie van een gebied of plaats, zoals karakteristieke uitbreidingen, hofjes, arbeiderswoningen complexen e.d.

c. Symbool/ herinnering

Object van belang voor de plaatselijke, regionale of nationale geschiedenis, van belang als woonplaats van een bekende persoon of vanwege een belangrijke gebeurtenis.

III Ensemblewaarde (situering)

a. Stedenbouw

Object van belang als onderdeel van een historische aanleg of verkaveling, of als belangrijk restant van een historisch stedenbouwkundig concept.

¹ Dit criterium telt eigenlijk niet mee, op een enkele uitzondering na. Deze punten zullen dan bij de andere criteria zoals architectuurhistorische waarde, gaafheid of zeldzaamheid worden verdisconteerd.

b. Onderdeel ensemble

Object van belang als onderdeel van een historisch ensemble bestaande uit gelijksoortige of gelijkwaardige gebouwen, of vanwege de visuele, historische of functionele relatie met een park- of tuinaanleg.

c. Silhouet

Object van belang vanwege het silhouet en/ of vanwege het feit dat het een markering geeft van een straatreeks, plein of van het hele dorpsbeeld.

IV Gaafheid

a. Omgeving (historisch-ruimtelijke situatie)

In hoeverre bestaat de oorspronkelijke eenheid tussen object en omgeving nog. In hoeverre is er een karakteristieke historische ontwikkeling tussen bebouwing en omgeving zichtbaar, zowel gezien in de loop van de tijd als ten opzichte van de oorspronkelijke functie.

b. Hoofdvorm

In hoeverre hebben wijzigingen het oorspronkelijke beeld ingrijpend veranderd. In hoeverre is er een karakteristieke historische ontwikkeling zichtbaar, zowel gezien in de loop van de tijd als ten opzichte van de oorspronkelijke functie.

c. Detaillering

In hoeverre zijn de oorspronkelijke vormgeving en detaillering van het pand nog aanwezig. In hoeverre zijn de in de loop van de tijd karakteristieke historische details toegevoegd.

V Zeldzaamheid

a. Situering

Vanwege ligging in straat of landschap.

b. Architectuur

Vanwege bouwtype of eenheid tussen bouwstijl en bouwtype.

c. Historie

Vanwege de wordingsgeschiedenis van de nederzetting of zeldzaamheid in de plaatselijke situatie.

Waardering

De potentiële monumenten worden gewaardeerd aan de hand van bovenstaande criteria. Voor elk criterium worden 0, 1 of 2 punten toegekend, waarbij maximaal 30 punten kunnen worden verdiend. Deze waarderingen leveren een ranglijst op, op basis waarvan de monumenten kunnen worden geselecteerd.